

giz
Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Република Србија
Министарство просвете,
науке и технолошког развоја

РЕАЛИЗАЦИЈА АКТИВНОСТИ: УНАПРЕЂИВАЊЕ КАПАЦИТЕТА
ОБРАЗОВНЕ УСТАНОВЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ПОСТУПАЊЕ У
СЛУЧАЈУ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Брошура за родитеље

**Превенција, заштита
и поступање у случајевима
дискриминације
у образовању**

САДРЖАЈ

УВОД.....	3
Појам дискриминације.....	5
Шта јесте дискриминација а шта није?.....	6
Дискриминација и насиље.....	7
Дискриминација у образовању.....	7
Како можете заштити ваше дете од дискриминације.....	8
Шта је још важно да урадите?.....	10
Прилози.....	11
Надлежне институције.....	11
Правна основа, међународни аспект.....	12
Правна основа, Република Србија.....	13
Значење појмова који се односе на дискриминацију.....	14

УВОД

Поштовани и поштоване,

Водич је настао у оквиру пројекта Немачке развојне сарадње „Инклузија Рома и других маргинализованих група у Србији“, који спроводи Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, а реализује ЦИП – Центар за интерактивну педагогију у сарадњи са Министарством просвете, науке и технолошког развоја. Брошура је намењена родитељима, законским заступницима, члановима породица и свима онима који желе да препознају дискриминацију ако се некада појављује у различитим ситуацијама у вртићу и школи, у другим институцијама, на радном месту, у јавном превозу и др.

Очекујемо да ће брошура помоћи да се препознају начини испољавања дискриминаторног понашања у установама образовања и васпитања, као и начини којима може да се спречи или реши ситуација.

Правилници које је донело Министарство просвете, науке и технолошког развоја су обавезујући за све школе и предшколске установе:

■ Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, детета, ученика или трећег лица у установи образовања и васпитања:
<http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Pravilnik-diskriminacija.pdf>

■ Правилник о поступању установе у случају сумње или утврђеног дискриминаторног понашања и вређања угледа, части или достојанства личности:
<https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik-postupanja-ustanove-slucaju-sumnje-utvrdjenog-diskriminatornog-ponasanja.html>

Ваше активно учешће може допринети препознавању и решавању различитих облика дискриминације, а тиме и заштити вашу децу и њихове вршњаке

У заштити деце од дискриминације сви смо одговорни и сви имамо обавезу да реагујемо!

Од родитеља се очекује да у најбољем интересу детета:

- сарађује са установом;
- учествује у мерама и активностима које се планирају, припремају и спроводе ради спречавања дискриминаторног понашања;
- уважава и поштује личност и све аспекте идентитета свог детета, друге деце, ученика, одраслих, других родитеља, запослених и трећих лица.

Родитељ не сме својим понашањем у установи да подстиче, помаже, изазове или на било који начин допринесе дискриминацији.

Брошура за родитеље

Превенција, заштита и поступање у случајевима дискриминације у образовању

Ставови:

Појам дискриминације

- Када се неоправдано прави разлика, неједнако потупа или не реагује због неког личног својства
- Дискриминација се најкраће дефинише као предрасуда у акцији, понашање у складу са предрасудама.
- То је скуп негативних поступака који онемогућавају особу или групу људи да остваре своја права.

Погледајте кратки едукативни филм о дискриминацији¹

<https://youtu.be/pL1rfwsv9wc>

¹ Едукативни клип из 2014. године Повереника за заштиту равноправности који је био део кампање против дискриминације, у оквиру ИПА пројекта „Спровођење антидискриминационих политика у Србији“ који је финансирала Европска унија, последњи приступ 4. фебруар 2020.

Значење појмова који се односе на дискриминацију

Значење појмова који се односе на дискриминацију

Предрасуде и стереотипи су често узрок дискриминације и играју велику улогу при стварању прихватања/неприхватања и одбојности према појединцима или групама људи.

Инклузивно образовање промовише једнако право и доступност квалитетног образовања и васпитања без дискриминације.

Различитост подразумева да је свака особа посебна и да има своје ставове, вредности и норме понашања који су обликовани под утицајем личних особина, животног искуства, учења, породице, заједнице и друштва. Омаловажавање других и негирање права да будемо посебни води сукобима. Важно је да прихватamo или промовишемо различитости и доживљавамо их као богатство а не претњу

Афирмативне мере подразумевају низ мера чији је циљ оснаживање рањивих и у друштвени живот недовољно укључених група, ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица, које се налазе у неједнаком положају, чиме се не ускраћује право неког другог члана друштва.

Осетљиве групе, којима је за једнаке могућности учешћа у животу заједнице потребна посебна друштвена подршка. У њих убрајамо групе код којих су присутни сви елементи депривације у погледу здравља, физичког стања, образовања, ниски приходи и лоше економско стање. То су групе које су највише изложене утицају штетних фактора, имају најмање

шансе за преживљавање и најлошији квалитет живота (нпр. незапослени млади, малолетне мајке са децом, мигранти, деца са тешкоћама у развоју, особе са инвалидитетом, припадници ромске националне мањине...)².

Листа личних својстава према законском редоследу

1. раса,
2. боја коже,
3. преци,
4. држављанство,
5. национална припадност или етничко порекло,
6. језик,
7. верска или политичка убеђења,
8. пол,
9. родни идентитет,
10. сексуална оријентација,
11. имовинско стање,
12. рођење,
13. генетске особености,
14. здравствено стање.
15. инвалидитет,
16. брачни и породични статус,
17. осуђиваност,
18. старосно доба
19. изглед,
20. чланство у политичким, синдикалним и др. организацијама

Неоправдано прављење разлике засновано на личном својству је дискриминација.

²Детаљније значење појмова можете пронаћи у прилогу

Дискриминација може да буде непосредна или посредна

Непосредно, директно се врши дискриминација ако се особи због личног својства ускраћује или ограничава неко право које је другима доступно. Значи, ради се о различитом неповољном поступању (нпр. када ученику са тешкоћама у развоју није омогућено да иде на излет или екскурзију).

Код посредне, индиректне дискриминације, особе или групе људи који су у неравноправном положају третирају се на исти начин (нпр. када се у вртићу или школи не узима у обзир да деца, ученици или одрасли са физичким инвалидитетом своје свакодневне активности обављају на другачији начин, па се и не планирају или не уводе промене у начину коришћења простора, исхране, коришћења апарата и справа...)

Више о дискриминацији и облицима прочитајте на сајту Повереника за заштиту равноправности у делу о дискриминацији: <http://ravnopravnost.gov.rs/>

Шта јесте дискриминација а шта није?

шта јесте

- друга деца не желе да се друже са дететом ромске националности
- ученику са инвалидитетом није омогућено да усмено одговара у ситуацији када је заказан писмени задатак
- непостојање приступне рампе и отежан приступ детету или ученику са инвалидитетом у установу образовања

шта није

- када ученик добија лошију оцену зато што наставнику није симпатичан (то није правично и потпуно је непрофесионално али није дискриминација)
- друга деца не желе да се друже са дететом због његовог понашања
- дете не поштује правила понашања у вртићу или школи

Дискриминација и насиље

„Насилно њонашање није у сваком случају дискриминаџорно, али свако дискриминаџорно њонашање јесте насилно.“

Тешко је увек увидети разлику између дискриминације и насиља.

Насиље може бити вербално (вређање) и физичко (ударање) и не мора бити последица дискриминације (нпр. када се дечаџи потуку да би доказали ко је најјачи у школи). Али, ако се вређа или физички нападне дете или ученик ромске националности, због своје националне припадности, то је насиље чији је узрок дискриминација. Последице које може за децу да има дискриминација на основу личног својства у вртићу или школи су дуготрајне и могу обележити њихов живот, та деца су често су изложена насиљу и изолацији. Важно је радити на томе да се кроз учење о другима и толеранцију омогући упознавање и разумевање других који се разликују на основу личних својстава и тако се повећавају шансе за превазилажење отпора.

Дискриминација у образовању

Дискриминација у образовању је када је детету или групи деце:

- отежан или онемогућен упис у предшколску установу и школу на основу њиховог личног својства (упис деце ромске националности и деце са тешкоћама у развоју)
- ако им је отежана или ускраћена могућност праћења наставе и учешће у другим васпитним и образовним активностима (дете у колицима треба да похађа наставу на спрату а у школа нема рампу или лифт)
- ако се искључују из образовног система услед њиховог личног својства (не прати се и не евидентира одсуство деце ромске националности са наставе и ваннаставних активности)
- ако се дешава њихово разврставање и одвајање по личног својству (деца ромске националности се одвајају у посебна одељења у издвојеним одељењима матичних школа и још увек у специјална одељења)
- неоправдано прави разлика и неједнако поступа на било који начин (деца са инвалидитетом или тешкоћама у развоју могу да присуствују неким догађајима само у присуству пратиоца)
- ускраћују или не предузимају мере подршке које су законом прописане, а по основу личног својства (дете добија лошију оцену без испитивања или подршке зато што наставник претпоставља да не зна зато што је ромске националности или има потешкоће у комуникацији ако је дете са тешкоћама у развоју).

Дискриминација у области васпитања, образовања и стручног оспособљавања забрањена је Уставом РС, посебним законима и прописима, као и законима и прописима који се односе на систем образовања (међународна и домаћа законска регулатива, конвенције и декларације се налазе у прилогу).

Како можете заштити своје дете од дискриминације у предшколској установи или школи?

Кораци у обраћању надлежним установама и институцијама

Уколико сумњате да је ваше дете дискриминисано обратите се:

1. **Васпитачу или наставнику, стручној служби, тиму за заштиту од дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања и директору.** Можете то урадити усмено или писмено директору образовне установе, не постоји прописана форма за пријаву.

Установе образовања су дужне да реагују, тј. предузму одређене кораке ради превенције и заштите свих ученика, а које зависе од тежине и облика дискриминације.

Директор има законски рок од 8 дана да размотри (члан 79)³ пријављен случај, да разговара са свима који су укључени у догађај и да предузме одговарајуће мере и покрене дисциплински поступак против лица које је извршило дискриминацију.

За учињену повреду забране, дискриминацију међу ученицима, директор закључком покреће васпитно-дисциплински поступак одмах, а најкасније у року од два дана од дана сазнања, о чему одмах, а најкасније наредног радног дана обавештава родитеља, односно другог законског заступника (члан 85)⁴

Уколико то није дало одређене резултате и уколико нисте задовољни предузетим мерама, можете се обратити:

2. **Школској ујрави и просветној инспекцији** надлежној за територију општине или града у коме ваше дете похађа предшколску установу или школу. Ако у вашем месту не постоји инспекција, треба да се обратите републичкој просветној инспекцији у Министарству просвете, науке и технолошког развоја.

Ако у вашем месту не постоји инспекција, треба да се обратите републичкој просветној инспекцији у Министарству просвете, науке и технолошког развоја. Потребно је да пријаву (нема прописаног формулара) поднесете у писаној форми и да је однесете лично, пошаљете поштом или електронском поштом. Мора бити назначено која образовна установа је у питању и опис проблема, што једноставније са подацима значајним за ваш случај и вашим подацима, да би инспекција била са вама у контакту. Уколико постоје неки докази треба их приложити.

³ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osnovama_sistema_obrazovanja_i_vaspitanja.html

⁴ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osnovama_sistema_obrazovanja_i_vaspitanja.html

Поступци просветне инспекције и школске управе након пријављивања:

Просветна инспекција прикупља информације, врши увид у поступање установе и, ако оцени да је потребно, покреће ванредни инспекцијски надзор, утврђује чињенично стање у вези са поступањем школе, налаже мере у циљу отклањања незаконитости у поступању и заштити деце и ученика од дискриминације. Обавештава подносиоца пријаве.

Школска управа одмах по сазнању (рок 24 сата) прикупља информације, чињенице, даје стручну подршку установи у циљу отклањања неправилности и заштити деце и ученика од дискриминације. По потреби, врши стручно педагошки надзор и даје препоруке установи. Обавештава подносиоца пријаве.

Коме се још можете обратити:

- **Поверенику** за заштити равноправности – који је надлежан за утврђивање дискриминаторног понашања. Повереник поступа само по притужбама које добије и она треба да садржи личне податке, кратак опис ситуације која је довела до дискриминације као и документа којима се тврдња доказује. Уколико Повереник утврди да је притужба основана, издаје мишљење и препоруку лицу које је вршило дискриминацију како да исправи грешку. Уколико се то не догоди, Повереник изриче опомену на коју се особа која је извршила дискриминацију не може жалити.
- **Заштитнику грађана** – ако надлежне институције (ПУ, школа, Министарство) нису реаговале, Заштитник грађана покреће поступак контроле поступања институција, и институција образовања и васпитања. Можете га контактирати лично, телефоном, електронском поштом (у прилогу су адресе). На сајту је постављен формулар притужби и списак информација.
- **Организацијама цивилној друштва**, оне вам могу дати подршку, као и установи образовања и запосленима у циљу остваривања права деце и породице. Оне настоје да утичу на јавност и учине је осетљивом за прикривање дискриминаторског поступања.
- **Заштити од дискриминације може изражити и путем тужбе основном суду**, у њиховој надлежности је и вођење поступака у случајевима повреде забране дискриминације. Осим тужбе можете поднети и прекршајну пријаву судији за прекршаје.

Шта је још важно да урадите?

Упознајте се са Конвенцијом о правима детета⁵

- Прихватиће концепцију дечјих права као свакодневну праксу

Конвенција у члану 5 истиче права и одговорност родитеља, односно проширене породице, да усмеравају и саветују дете у вези његових права, сходно његовим развојним могућностима.

- Радиће на популарисању концепција дечјих права: у породици, школи, здравственим, социјалним и другим службама и свуда где су присутна деца, свако дете је важно;
- Као појединац, даће допринос и појединијем остваривању права деце. Наша лична својства никада не смеју представљати препреку за остваривање људских и права деце. Права су универзална и важе за све.

Развијањем осећаја одговорности код деце, неговањем толеранције, солидарности, поштовања људских и права детета, културних вредности и различитости, укључивањем у живот и рад школе, редовним доласком на родитељске састанке, сарадњом са другим родитељима, укључивањем у савет родитеља, заступањем потреба деце и заједнице у којој живите.

Усмерите пажњу на дете и на то шта му се дешава у школи и окружењу – верујте свом детету. Сазнајте целу причу уколико се инцидент догодио, предузмите акцију увидом у догађаје са представницима установа образовања и локалне заједнице.

Могућност подношења пријаве Министарству просвете, науке и технолошког развоја ради заштите права детета и ученика

Ако сматрате да су повређена права детета у случајевима:

- повреде права детета и ученика из члана 79. Закона⁶
- доношења или недоношења одлуке предшколске установе или школе по поднетој пријави, приговору или жалби.

Пријаву можете поднети Министарству у року од осам дана од дана сазнања за повреду својих права и права детета.

Министарство ће разговарати у року од осам дана од дана пријема пријаве, упозорити установу на уочене неправилности и одредити јој рок од три дана од упозорења за отклањање уочене неправилности.

⁵ <https://www.unicef.org/serbia/media/3186/file/Konvencija%20o%20pravima%20deteta.pdf>

⁶ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osnovama_sistema_obrazovanja_i_vaspitanja.html

Прилози

Прилог 1

Надлежне институције

Министарство просвете, науке и технолошког развоја <http://www.mpn.gov.rs/>

Адреса: Немањина 22-26, 11000 Београд

Телефон централе: 011/3613-734

Радно време: понедељак - петак од 7:30 до 15:30

Електронска пошта се може доставити на адресу:
kabinet@mpn.gov.rs

Одељење за координацију рада школских управа,

Тел: 011/3622-472

контакт податке о школским управама на територији Републике Србије можете пронаћи на сајту Министарства просвете, науке и технолошког развоја

Просветна инспекција

<http://www.mpn.gov.rs/prosveta/prosvetna-inspekcija/>

Заштитник грађана

<https://www.ombudsman.rs/>

zastitnik@zastitnik.rs

kabinet@zastitnik.rs

Контакт: Делиградска бр.16, 11000 Београд
011/2068-100, 064 876 8505

Повереник за заштиту равноправности

<http://ravnopravnost.gov.rs/>

Контакт:

Булевар краља Александра 84, 11000 Београд
011 243 80 20, 011 243 64 64

poverenik@ravnopravnost.gov.rs

Правна основа - међународни аспект

Међународни прописи које је Република Србија ратификовала представљају правни основ и оквир да се пропишу превентивне и интервентне мере и активности на спречавању и заштити од дискриминације и других облика понашања којима се вређа углед, част или достојанство личности у систему образовања и васпитања. Обавеза државе да сузбија и обезбеди делотворну заштиту од дискриминације проистиче и из међународних уговора о људским правима, о чему се можете додатно информисати на сајту [Канцеларије за људска и мањинска љуба](#) Владе Републике Србије.

Нека од важних докумената су:

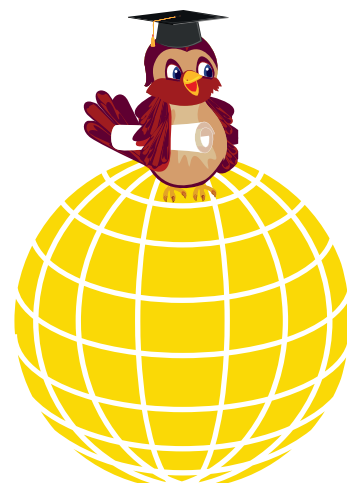
- [Универзална декларација о људским љубама](#),
- [Конвенција љубив дискриминације у образовању](#) УНЕСКО из 1960. године,
- [Конвенција о укидању свих облика расне дискриминације](#) из 1965. године,
- [Међународни љуба о економским, социјалним и културним љубама](#) из 1966. године,
- [Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена](#) из 1979. године,
- [Конвенција о љубама деце](#) из 1989. године,
- [Конвенција УН о љубама особа са инвалидитетом](#), из 2006. године.

као и други међународни уговори на чије поштовање се обавезала Република Србија.

Посебан значај има Конвенција о правима детета (у даљем тексту: Конвенција), која у Члану 2. прокламује **принцип недискриминације** прописивањем дужности држава:

- да поштују и обезбеђују права сваком детету под својом јурисдикцијом, без икакве дискриминације, укључујући и право на образовање,
- да спречавају дискриминацију и да им обезбеде делотворну заштиту од свих облика непосредне и посредне дискриминације по било ком стварном или претпостављеном личном својству.

У Члану 29. Конвенције прокламовано је да образовање треба да буде усмерено ка развоју поштовања људских права и основних слобода, односно принципа садржаних у Повељи ОУН, развоју поштовања према родитељима деце, њиховом културном идентитету, језику и вредностима, националним вредностима државе у којој дете живи или из које је пореклом, као и поштовању других култура и цивилизација.

Правна основа - Република Србија

Чланом 21. став 3. *Устава Републике Србије* забрањена је свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета, а чланом 22. став 1., истиче се да свако има право на судску заштиту ако му је повређено или ускраћено неко људско или мањинско право зајемчено Уставом, као и право на уклањање последица које су повредом настале. Чланом 23. став 1., Устава Републике Србије прокламовано је **да је људско достојанство неприкосновено и сви су дужни да га поштују и штите.**

Забрана дискриминације прописана је законима и подзаконским актима:

- *Закон о забрани дискриминације* ("Службени гласник РС", број 22/09),
- *Закон о сјречавању дискриминације особа са инвалидитетом* ("Службени гласник РС", бр. 33/06 и 13/16),
- *Закон о равнојравности полова* ("Службени гласник РС", број 104/09),
- *Закон о основама система образовања и васпитања* ("Сл. гласник РС", бр. 88/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019, 27/2018 - др. закон и 6/2020)
- *Закон о предшколском васпитању и образовању* ("Сл. гласник РС", бр. 18/2010, 101/2017, 113/2017 - др. закон, 95/2018 - др. закон и 10/2019),
- *Закон о основном образовању и васпитању* ("Сл. гласник РС", бр. 55/13, 101/17, 27/18 - др. закон и 10/19),

- *Закон о средњем образовању и васпитању* ("Сл. гласник РС", бр. 55/2013, 101/2017, 27/2018 - др. закон и 6/2020),
- *Закон о дуалном образовању и васпитању* ("Службени гласник РС", бр. 101 од 10. новембра 2017, 6 од 24. јануара 2020.),
- *Закон о образовању оградних* ("Сл. гласник РС", бр. 55/2013, 88/2017 - др. закон, 27/2018 - др. закон и 6/2020 - др. закон),
- *Правилник о Пројекту* *поштовања у уставној уговорној на насиље, злостављање и занемаривање* ("Службени гласник РС", бр. 46 од 26. јуна 2019, 104 од 31. јула 2020.),
- *Правилник о ближим критеријумима за прејознавање облика дискриминације од стране зајосленог, дејетта, ученика или прећега лица у уставној образовања и васпитања* ("Службени гласник РС", број 22/16)
- *Правилник о поштовању уставне у случају сумње или ујврћеној дискриминајорној понашања и врећања уледа, части или достојанства личности* ("Службени гласник РС", бр.65/2018) и другим прописима.

Значење појмова који се односе на дискриминацију

Детаљнији опис

Различитости

Сва деца и одрасли имају право да се развијају и напредују у контексту који карактеришу правичност и уважавање различитости.

Наш поглед на свет условљен је карактеристикама наше личности, животним искуством, учењем током живота, вредностима, културом и начином живота у породици, средини у којој живимо и која утиче на обликовање наших ставова и вредности и усвајање друштвених норми. Тако да свако од нас посматра свет око себе на посебан начин. Важно је да поред тога освестимо и истражујемо различите перцепције, погледе и активности других људи.

Ставови, стереотипи и предрасуде

Став сваког појединца је стечена, релативно трајна и стабилна ораганизација позитивних или негативних емоција, вредновања или реаговања према одређеним идејама, особама, групама, ситуацијама (нпр. став према одређеној врсти одеће, музике, рату, смртној казни, учешћу жена у политици...). Ставови се стичу, обликују и мењају учењем. Брже се уче и памте садржаји који су у складу са нашим ставом. Ставови утичу на понашање али то не значи да се особа увек понаша потпуно у складу са својим ставовима, нпр. због притиска околине та особа се може придружити некој активности коју не сматра оправданом. Тешко је мењати ставове, али ако желимо да направимо неке промене за које сматрамо да су оправдане и да ће нама и нашој деци омогућити напредак, морамо знати да уверавање, наметање и неразумно усвајање ставова

са којима се у суштини не слажемо, не води стварној промени. Промене зависе од квалитета учења. Улога родитеља и стручњака јесте да подстичу децу и младе на размишљање, активно учешће у различитим активностима и формирање властитих ставова и система вредности. При томе је важно да им пружимо што више информација и прилике да разумеју наше али и ставове других људи. Наше понашање и деловање морају да носе јасну поруку да различитости представљају богатство и да свако има право на сопствено виђење и начин живота. Живећи у свету пуном различитости, људи се често, како би се боље и брже снашли ослањају на прве утиске, па тако на основу кратког упознавања и мало података стварају утисак о особи. Тако се на основу сопственог доживљаја људи карактеришу као приступачни, срдачни, љубазни или нељубазни, млади или стари... тако да ти подаци селективно делују на нове информације о тој особи и отежавају промену утиска. Тек чешћи сусрети, контакти и заједничке активности могу довести до промене. Људе ипак најчешће доживљавамо као припаднике одређене групе углавном под утицајем стереотипа о тој групи (верске и етничке групе, појединци са тешкоћама у развоју, супротан пол, старије особе...).

Стереотипи се дефинишу као уопштене, упрошћене и круте представе о особинама припадника неке групе које се преносе и примењују на сваког појединца из групе. То су неоправдане генерализације, етикете које се заснивају на непотпуном закључивању и недовољном искуству (тако да садрже само део истине) и имају функцију сналажења, оријентисања у животу и основа су за комуникацију

(непотпуну и ограничену). Нпр. деца из оскудних социо-економских средина, или деца која постижу слабије резултате од осталих, бивају етикетирана и ради се на томе да се деца промене, а не лоши услови у којима живе и који су и довели до такве ситуације. Међутим, породицама и деци су потребна помоћ и подршка, промена услова и средине за учење и напредовање. Или, када су жене жртве насиља, има мишљења да су саме криве за своју ситуацију зато што „трпе и ћуте“, а занемарује се чињеница да немају где да оду, коме да се обрате за помоћ, да су без извора прихода, а да кад их науче да се супростве насиљу, бивају још страшније повређене. У овом случају се занемарује да би боља законска регулатива и адекватана, континуирана заштита, подршка и унапређивање личних компетенција за промену, решиле већину проблема као и да сваки грађанин треба да да допринос у том процесу.

Предрасуде се дефинишу као специфичне врсте ставова, као релативно трајан и субјективан, лични (позитиван или негативан) однос према објектима, групама, народима, националним мањинама, појединцима и институцијама који није заснован на чињеницама и логичким аргументима; отпоран је на промене и укључује јак емотивни однос.

Предрасуде имају три компоненте:

- когнитивна (оно што мислимо, схватања и знања о ономе према чему или коме имамо предрасуде);
- емотивна (оно што осећамо у вези са предметом нашег става - предрасуде);
- конативна (оно што радимо, чинимо неке или некима који су предмет става-предрасуде, а у складу са оним што мислимо и осећамо).

На пример, на основу тога што родитељи Роми ретко долазе у школу и на родитељске састанке, недовољно помажу деци у изради домаћих задатака или приликом учења, закључујемо да родитељима Ромима није стало до школовања деце, не узимајући у

обзир ниједан фактор који би могао бити узрок њиховог понашања (неписменост, страх од одбацивања, недостатак новца за школовање, неувиђање смисла школовања, јер и када су школовани Роми се тешко запошљавају). На основу тога изгадили смо свој став и очували своју предрасуду о Ромима као људима који се ничим озбиљним не би бавили, те стога „не вреди улагати у њихово образовање“. Или, ако имамо ниска очекивања везана за успех деце у школи, постављамо им све лакше задатке, деца стагнирају и не напредују, губе интересовања, плаше се да се опробају у другим задацима и „зачарани круг“ се наставља.

Развој предрасуда код деце

Породица је један од најважнијих чинилаца у процесу одрастања. У породици се од најранијих дана уче и стичу вредности, различите норме понашања, ставови о себи и другима, о друштву. Васпитање за ненасиље и толеранцију треба започети већ од првих дана живота детета. Неразумљиво понашање може се лако и брзо усвојити, па су зато на првом месту родитељи и блиски одрасли одговорни за степен развоја не/толеранције своје деце. Предрасуде су штетне за децу јер стварају лажан осећај надмоћи у односу на друге који води ка неуспеху и разочарењу у себе, доводе до страха и избегавања припадника других група којима не припадају. Са друге стране, код деце која трпе дискриминацију јавља се осећај мање вредности и социјалне одбачености. Толеранција се најчешће учи по моделу, гледајући понашања неког другог ко има развијене толерантне облике и обрасце понашања, деца ће их усвојити. Породица наравно није једино одговорна за развој толеранције, све структуре друштва треба да се укључе у овај процес, пре свега систем образовања. Један од првих предуслова за развој толеранције је емпатија, способност разумевања и прихватања туђих осећања, ситуација у којима се други налазе, проблема које имају, начина на које их решавају...

Социјална дистанца је показатељ предрасуда и стереотипа. То је спремност да се прихвате или одбију карактеристични социјални односи са припадницима одређених група, народа, националних мањина (дружење, суседство, брак...). Од изузетног значаја је за појединце и припаднике појединих група, много важнија је него мишљење о њима, јер одсликава њихов положај у друштву, који се често јако дуго не мења нити се нешто предузима да се он промени.

Инклузивно образовање промовише једнако право и доступност квалитетног образовања и васпитања без дискриминације

Афирмативне мере подразумевају низ мера чији је циљ оснаживање рањивих и у друштвени живот недовољно укључених група, ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица, које се налазе у неравноправном положају.

Осетљиве групе - за једнаке могућности учешћа у животу заједнице потребна им је посебна друштвена подршка. У њих убрајамо групе код којих су присутни сви елементи депривације у погледу здравља, физичког стања, образовања, ниски приходи и лоше економско стање. То су групе које су највише изложене утицају штетних фактора, имају најмање шансе за преживљавање и најлошији квалитет живота (нпр. незапослени млади, малолетне мајке са децом, мигранти, деца са тешкоћама у развоју, особе са инвалидитетом, припадници ромске националне мањине..).

Толеранција

Ако се добро упознамо са радом институција, животом појединих друштвених група, особа из свог ближег или ширег окружења, ако о томе разговарамо са члановима породице и пријатељима, имаћемо могућности да променимо своје понашање, уважимо различитости и на другачији – позитиван

начин, искажемо своја осећања и развијемо толеранцију као једну од основних вредности у друштву.

УНЕСКО (Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу) је дефинисала у Декларацији о принципима толеранције (1995; члан 1): „Толеранција је поштовање, прихватање и уважавање велике разноврсности култура у свету, облика изражавања и облика хуманости. Подстакнута је знањем, отвореношћу, комуникацијом и слободом мишљења, савести и уверења. Толеранција је равнотежа у разлици. Она није само морална обавеза, већ и политички, односно правни захтев. Толеранција је вредност која чини мир могућим, и доприноси замењивању културе рата културом мира.

Толеранција није уступак, снисходљивост или попустљивост. Изнад свега, она је активни став подстакнут признавањем универзалних људских права и основних слобода другима. Ни у једном случају се не може употребити за оправдавање кршења тих основних вредности. Толеранција постоји код појединаца, група и држава.

Доследна у поштовању људских права, толеранција не значи и толерисање друштвене неправде или напуштање односно ублажавање сопствених уверења. То значи да је неко слободан да се придржава својих уверења и прихвата да се и други придржавају њихових. То значи прихватање чињенице да људска бића, природно разноврсна по изгледу, положају, говору, понашању и вредностима, имају право да живе у миру и буду то што јесу. То такође значи да се нечији ставови не могу наметати другима.”

Литература

Водич за образовање без дискриминације

<https://www.helsinki.org.rs/serbian/doc/Vodic%20za%20obrazovanje%20bez%20diskriminacije.pdf>

Немој да толеришеш дискриминацију, тражи заштиту и реагуј

http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2017/07/Nemoj-da-tolerises-diskriminaciju_web.pdf

Дискриминација Не у мојој школи Једна школа за све

http://www.yucom.org.rs/upload/vestgalerija_103_9/1363186730_GS0_1334827949_GS1_prirucnik_za%20srednjoskolce.pdf

Шта је дискриминација и како се од ње заштитити

<http://antidiskriminacija.rs/wp-content/uploads/2017/02/%C5%A0ta-jediskriminacija-i-kako-se-od-nje-za%C5%Altititi.pdf>

Практикум за заштиту од дискриминације

<http://www.ravnopravnost.gov.rs/wp-content/download/Praktikum.pdf>

Практикум за заштиту од дискриминације

<http://www.ravnopravnost.gov.rs/wp-content/download/Praktikum.pdf>

Teaching respect for all: implementation guide

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227983>

Образовањем против дискриминације

<http://media.cgo-cce.org/2018/10/cgo-obrazovanjem-protiv-diskriminacije.pdf>

Брошура за родитеље

Превенција, заштита и поступање у случајевима дискриминације у образовању

Издавач

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

Аутори

Др Снежана Вуковић, психолог/ доктор педагошких наука

Милена Михајловић, МА психологије

Ангелина Скареп, МА психологије

Александра Калезић Вигњевић, МА педагогије

Рецензија

Мр сц. Петар Антић

Дизајн

MASSVision d.o.o.

ISBN 978-86-7452-076-5

Београд 2020.

Израда брошуре подржана је од стране пројекта Немачке развојне сарадње „Инклузија Рома и других маргинализованих група у Србији“ који спроводи Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

